

Η μάχη του Τσουρχλίου στην εφημερίδα Κήρυξ των Χανιών 20-2-1913

Αναφέρεται στη μάχη του Τσουρχλίου Γρεβενών στις 16-17 Οκτωβρίου 1912 και στους νεκρούς αυτής.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

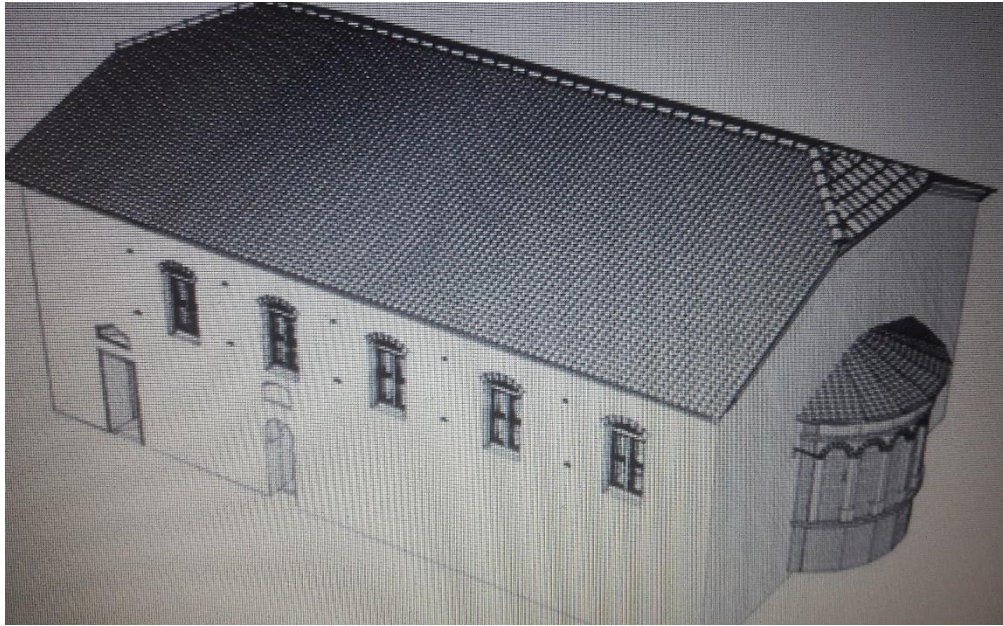
Δια τας ψυχάς των συναγωνιστών μου Παντελή Χατζηδάκη, Ιωάννου Βιολάκη και Μάρκου Σπανουδάκη πεσόντων εις Τσουρχλί της Μακεδονίας την 16^η Οκτωβρίου 1912.

Το Τσουρχλί μαύρο σκοτεινό βουβό και ρημασμένο
από της φλόγες, με μικρό στη μέση Μοναστήρι
εις την βαθειά του σιγαλιά που είναι βουτημένο
θαρρείς και μοιάζει έρημο, θλιμμένο κοιμητήρι.

Τριγύρω καιν ερείπια! Καπνίζουν σωριασμένα
Τουρκόσπιτα που γίνηκαν τόσων βαρβάρων τάφοι
Τα κατσοπρίνια' ολόγυρα εις ταις κορφές καυμένα
Μοιάζουνε μαύρα σκέλεθραⁱⁱ, μαύρο το παν εβάβφη.

Στη μέση που υψώνεται τ' Αλλάχ προσκυνητάρι
Ο μιναρές, ο υψηλός, την σήμερα γυρμένος
σ' ένα σωρόν ερείπια, θλιφτό απομεινάρι,
θρηνεί κι αυτός την τύχη του, απ' τους καπνούς βαμμένος.

Στη μέση-μέση του χωριού σεμνό Μοναστηράκι
υψώνεται μ' έναν Σταυρόν, το μονο κόσμημά του
και μια κανδήλα ολόθαμνη και κάποτε κεράκι
ριχνουνε φως εις τα άγια παλιά 'κονίσματά του.
Σκόρπιοι απ' έξω του Σταυροί, στο χώμα καρφωμένοι
σου μαρτυρούν πως θάπτονται εκεί οι πεθαμένοι.

Ο Ι.Ν. Αγίων Αποστόλων στο Τσούρχλι το 1912 , το μικρό Μοναστηράκι των Κρητών.

Θέτουν τα όπλα εις την γη ολίγα παλλικάρια
και σκάπτουν περίλυπα,κι αδειάζουνε το χώμα
με πονεμένη την καρδιά...θλιφτή σαν τα πρινάριαⁱⁱⁱ
τα μαυρισμέν' απ' την φωτιά,όπου καπνίζ' ακόμα.
Και στη γραμμή αφήνουνε τρεις τάφους ανοιγμένους
δια να σφικτοκλείσουνε τους τρεις ανδρειωμένους.

Ο Ι.Ν.Αγίων Αποστόλων του Τσουρχλίου Γρεβενών που χτίστηκε το 1836

Φέρνουν συντρόφοι σκυθρωποί,με πόνο στην καρδιά των
τρία κορμιά λεβέντικα,στο αίμα κυλισμένα
στην ύστερη τα θέτουν εκείνη κατοικιά των
εκεί όπου θα σάπιζαν τα νειάτα τ' ανδρειωμένα.
Και ταπεινά ένας Παππάς, τους ψάλλει τους διαβάζει

κι η γη που ηλευθέρωσαν, με σπλάχνος τους σκεπάζει.

Στης μάχης μέσα την βοή, την άγρια σας θυμούμαι
συντροφοί μου ατρόμητοι, να ρίχνεσθε μ' ορμή
σαν ο εχθρός επάνω μας, εκεί π' επολεμούμε
εφώρμα, κάθε σφαίρα σας εξάπλωνε κορμί.
Και εσείς εδιασκελίζετε των Τούρκων τα κουφάρια
και στη φωτιά ωρμούσατε, καλά μου παλληκάρια.

Τι ζηλευτός ο ύπνος σας, λεβέντες μου που 'θάναι
εκεί στη μαυροέρημη του Τσούρχλι σιγαλιά,
μόνον αητοί επάνω σας αγάλια θα πετάνε,
στους τάφους σας θα ψάλλουνε με πόνο τα πουλιά.
Και πότε-πότε σπλαχνικό, ίσως διαβάτου χέρι
στο ταπεινό το μνήμα σας ν' ανάβη αγιοκέρι.

Βαθιά από τους τάφους σας, σύντροφοι θα γροικάτε
της Μάνας τ' αναστάσιμα, τα ολόγλυκα φιλιά,
και γελαστοί στο χώμα σας, αδέρφια θα σκιρτάτε
που ήρθε η Πατρίδα μας στην δόξα την παλιά
«Χριστός Ανέστη» ψάλλουνε οι σκλάβοι απ' άκρα σ' άκρα
Και εις την γη κατρακυλά χαράς μεγάλης δάκρυ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΚΗΣ^{iv}

Το ποίημα αυτό του Γεώργιου Κ. Κουτρομπάκη αναφέρεται στη μάχη του Τσουρχλίου και στους νεκρούς της. Η πολύ σημαντική αυτή μάχη έγινε τη 16^η και 17^η Οκτωβρίου 1912 ανάμεσα στις δυνάμεις του Bekir Fikri λοχαγού του τουρκικού στρατού από τη μια μεριά και στους Κρήτες εθελοντές την πρώτη μέρα και τη δεύτερη οι εθελοντές συνοδεύονταν από δυνάμεις του ελληνικού στρατού.

Την 16^η Οκτωβρίου 1912 οι τουρκικές δυνάμεις αιφνιδίασαν τους λιγοστούς Κρήτες που επιχείρησαν την κατάληψη του Τσουρχλίου. Ο Bekir γνωρίζοντας καλύτερα το πεδίο της μάχης επιχείρησε αιφνιδιασμό και σε συνδυασμό με υπέρτερες στρατιωτικές δυνάμεις κατάφερε να απωθήσει τους Κρήτες εθελοντές. Τη δεύτερη όμως μέρα υπέρτερες ελληνικές δυνάμεις κατάφεραν να απελευθερώσουν το Τσούρχλι.

Νεκροί από τους εθελοντές Κρήτες στη μάχη Τσουρχλίου ήταν οι: Παντελής Χατζηδάκης φοιτητής από το Ρέθυμνο, Ιωάννης Βιολάκης από την Κίσαμο Χανίων πατέρας 8 παιδιών, Μάρκος Σπανουδάκης από την Κίσαμο Χανίων. Σκοτώνεται στις 16-10-1912 σύμφωνα με τον Σταύρο Κελαϊδή & τον Γιώργο Μυλωνά από τον Τζέλιο τον αδερφό του Μπεκήρ, ο οποίος συνόδευε την οικογένειά του (γυναίκα και παιδιά μαζί με τη μητέρα του και μητέρα του Μπεκήρ αγά τη Χάμκω). Στη συνέχεια οι Κρήτες σκοτώνουν το Τζέλιο. Στη

μάχη αυτή εκτός από τους τρεις νεκρούς που αναφέρονται τραυματίστηκε βαριά και ο Εμμανουήλ Μαυράκης από το Γαλατά, τραυματίζεται βαριά στη μάχη στις 16- 10-1912 και λίγες μέρες μετά πεθαίνει από το σοβαρότατο τραύμα του .Επομένως από την πλευρά των εθελοντών υπήρξαν τέσσερις (4) νεκροί.

Μάρκος Σπανουδάκης

Από το ποίημα πληροφορούμεστε από τον αυτόπτη μάρτυρα ποιητή που συμμετείχε στη Μάχη ότι,στο κέντρο του χωριού υπήρχε η εκκλησία των Αγίων Αποστολων Πέτρου και Παύλου που είχε χτιστεί το 1836 στη θέση όπου υπήρχε ναός από το 1740 γι αυτό μιλάει για παλιά εικονίσματα.

Ο ιερέας που κηδεύει τους Κρήτες πιθανόν να είναι ένας από τους δυο: Καραλιώλιος Κωνσταντίνος του Γεωργίου, γεννημένος το 1846 ή ο Μαρκόπουλος Χρήστος του Βασιλείου, γεννημένος το 1864^ν.

Στην πάνω και στην πίσω μεριά της εκκλησίας ,την οποία ονομάζει μοναστήρι ο ποιητής, υπήρχε χριστιανικό νεκροταφείο το οποίο εκτείνονταν στην αυλή του παλιού Δημοτικού Σχολείου μας που χτίστηκε στο λόφο του Αγίου Αθανασίου και

πυρπολήθηκε πρόσφατα.

Πίσω από την εκκλησία ξέρουμε από πληροφορίες ότι θάπτονταν οι ιερείς του χωριού,πιθανό εκεί να έθαψαν και τους τρεις Κρήτες νεκρούς της Μάχης.

Από το ποίημα πληροφορούμαστε και την πυρπόληση του Τουρκομαχαλά του Τσουρχλίου ως αντεκδίκηση για τη δολοφονία επτά αμάχων την 16^η Οκτωβρίου 1912 από τις δυνάμεις του Bekir ,μεταξύ των οποίων του ιερέα Παπαγιάννη μελών της οικογένειάς του καθώς και ενός Έλληνα οδηγού από τα Χάσια.

Μαθαίνουμε για το γκρέμισμα του μιναρέ του τεμένους που υπήρχε στη θέση «Τζαμί», το οποίο μέχρι το 1950 περίπου λειτούργησε ως 2^ο Δημοτικό Σχολείου Αγίου Γεωργίου και ως νηπιαγωγείο το άλλο μισό χωρισμένο με ένα ξύλινο μεσοχώρισμα.

Σύμφωνα με τον Ιωσήφ Χατζηελευθεριάδη με τις πέτρες και από το παλιό τζαμί χτίστηκε το Δημοτικό σχολείο του 1952 στον Άγιο Αθανάσιο και με αυτές που ήταμ χτισμένο το σχολείο εκεί που είναι η εκκλησία του Νεομάρτυρα σήμερα.

Να αναφέρω εδώ ότι το παλιό τζαμί ήταν η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη, πριν γίνει τέμενος,αυτό συνέβη όταν εξισλαμίστηκαν οι περισσότεροι κάτοικοι του Τσουρχλίου.

Η προσφώνηση και η αντιφώνηση

-Χριστός Ανέστη

-Αληθώς ανέστη

Είναι οι φράσεις που αναφέρει και ο δάσκαλος Ιωάννης Γκούρας που αντάλλαξαν οι χριστιανοί κάτοικοι του Τσουρχλίου με τους ελευθερωτές τους όταν πρωτοσυναντήθηκαν.

Τέλος πληροφοριακά να αναφέρω ότι το 1830 σύμφωνα με τουρκική απογραφή το Τσουρχλι είχε 46 χριστιανικούς οίκους και 112 μουσουλμανικούς οίκους (Βαλαάδες ελληνικής καταγωγής που μιλούσαν μόνο ελληνικά)^ν, ήταν ένα ένα μεικτό από άποψη πληθυσμού χωριό.Αποτελούνταν από 460 χριστιανούς και 450 ελληνόφωνους μουσουλμάνους Βαλαάδες ελληνικής καταγωγής οι οποίοι είχαν αλλάξει θρησκεία.

Τιμή και δόξα στους ελευθερωτές μας Κρήτες που έδωσαν τα νιάτα τους και τη ζωή τους για να λευτερώσουν τα χώματά μας.Δρόμοι του χωριού μας πρέπει να πάρουν το όνομά τους και τα ονόματά τους να προστεθούν στο νέο μνημείο νεκρών των πολέμων πουνθα πρέπει να κατασκευαστεί στο χώρο του παλιού μνημείου.

Η 17^η Οκτωβρίου κάθε έτους από το Δήμο Γρεβενών αλλά και από την κοινότητα Αγίου Γεωργίου θα πρέπει να εορτάζεται και να προσκαλούνται να συμμετέχουν Κρήτες .Να

Θυμίσω εδώ ότι το 2012 αν δεν κάνω λάθος έγινε αδερφοποίηση του Δήμου Κισσάμου Χανίων με το Δήμο Γρεβενών αλλά από τότε δεν γνωρίζω αν έχει γίνει κάποια δράση που να αντανακλά αδερφοποίηση!

Τότε πρωτοήρθαν οι Κρήτες Κοζάνης κατόπιν συνεννόησης και συμμετέχουν ανελλιπώς στη απελευθέρωση των Γρεβενών στις 13 Οκτωβρίου κάθε χρόνο, αν και η απελευθέρωση έγινε 15 Οκτωβρίου όπως είναι το ορθό.

Άγιος Γεώργιος Γρεβενών, 1 Οκτωβρίου 2023
Ηλίας Κ.Γάγαλης
δάσκαλος

ⁱ Κατσοπρίνι=αγριοβελανιδιά

ⁱⁱ σκέλεθρο=σκελετός

ⁱⁱⁱ πρινάρια=πουρνάρια,πρίνοι.

^{iv} Κήρυξ Χανίων 20-2-1913 Μνημόσυνα,Γεώργιου Κουτρομπάκη.

^v Εκλογικός κατάλογος Τσουρχλίου Γρεβενών 1914

^{vi} Αραβαντινός Π. (1856).*Χρονογραφία της Ηπείρου* ,τ. Β΄,σ.342 Αθήνα: Βλαστός.